

A világ első borgeológiai térképe

A világ legelső borgeológiai térképét Szabó József készítette. Az 1865-ben kiadott, „Tokaj-Hegyalja földtani s szőlőművelési térképe” a „Tokaj-Hegyaljai album” mellékleteként jelent meg. A Keleti Gusztáv könyomataival illusztrált, négy nyelvű album részletesen tárgyalja a terület kőzeteit, talajtípusait, valamint szőlő- és borkultúráját. Az album és a mellékleteként kiadott térkép eredeti változata is megtalálható a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat könyvtárának gyűjteményében.

Az album előszavában így ír Török István földbirtokos, a kötet egyik szerkesztője: „E munka a tokaj-hegyaljai bormivelő-egyesület határozata folytán került sajtó alá. Célja: megismertetni a Tokaj-Hegyalját, mint a világhírű tokaji bor szőlőhegy-vidékét; feltüntetni: hogy mennyi szépség- és nagyszerűséggel alkotta a természet a borkirály számára eme székhelyét; bebizonyítani, hogy e hegyvidék úgy államgazdasági mint kereskedelmi szempontból fontos is, területének elegendő nagysága s a szőlőművelés azon fejlettsége által, melyet százados tapasztalatok, s a célszerű utáni kitartó törekvés érlelt meg. Felmutatni azon természeti, szellemi és kézi erőket, melyeken a termelés célszerűségének biztossága nyugszik; úgy a létező közlekedési eszközöket s azon egyéb körülményeket, melyek a hegyaljai borok kereskedési forgalomba hozatalára oly kedvezőleg alakulvák. Megismertetni Tokaj-Hegyalját, nem csak úgy mint vidéket egészében, hanem egyes részeiben, városaiban, hegyvonalaiban, folyóiban s egyes szépségeiben; megismertetni végre népességi, földirati, földtani, talajismereti, növény- és vegytani tekintetben.”

A magyar–angol–francia–német nyelvű albumban Szabó József térképe mellett a környéket bemutató 22 tájkép is szerepel. A térképből „nem csak az egész Hegyalja geographiai helyzete, hanem a szőlővel s erdővel borított területek, úgy szintén a talaj- s kőzet-viszonyok is kivehetők. A tájképeket Keleti Gusztáv rajzolta természet után, ki azonban némileg korlátozva lőn feladatának céliránya által, mely szerint a pontok választásában nem annyira a természet festői szépségeit, mint inkább a városok s szőlőfekvések jelességeit kellett tekintetbe vennie.”

Szántó mezőváros (ma Abaújszántó) látképe Keleti Gusztáv könyomatán

A térkép érdekessége, hogy e műben még „Tokaj-Hegyalja Magyarország éjszakkéleti részében fekszik, az éjszaki szélesség $48^{\circ}7'$ és $47^{\circ}25'$, s a Faroe szigetek délkörétől számított keleti hosszúság $38^{\circ}50'$ és $39^{\circ}22'$ között” – tehát kordokumentum az 1884 előtti időkből, amikor Washingtonban, a Nemzetközi Meridián Konferencián egy egyezményben rögzítették, hogy a londoni Greenwich csillagvizsgálója legyen a földrajzi kooordináta-rendszer nemzetközi kezdő délköre (meridiánja). Szintén különleges, hogy a térképre Szabó József felírta földtani észleléseinek pontos helyét, a magasságadatokat „a tenger felett bécsi lábokban” kifejezve és még azt is jelezte, hogy e magasságokat barométerrel mérte, vagy trigonometrikus módszerrel számította-e ki.

A tokaji szőlőművelés eredetéről az albumban ez szerepel: Kr.u. 280 körül „hozatott Probus római császár szőlővesszőket a Szerémségbe, s katonái által Magyarország Dunavidékén ültettetett el, honnan a Tisza vidékére is átvitetett. A felett, hogy a IX. század végén, a magyarok honfoglalásakor Hegyalján már szőlő műveltetett: semmi kétséget sem hágy fenn a történelem. Azonban itt a szőlőművelés csak a XIII. század közepén, Béla király alatt jött virágzóbb állapotba, ki ide számos olaszt, s általuk a legnemesebb szőlőfajokat szállítván, ezáltal a hegyaljai lakosság szőlőművelési ismerete megállapított, s a jobb fajok elterjedése is biztosított; mindazonáltal az aszúbor termelés csak a XVII. század végén kezdett életbe lépni.”

Az első szőlőtőkék azonban biztosan nem a római korban éltek ezen a tájon, ugyanis a szőlő e vidéken őshonos. Mád és Tállya környékén körülbelül 30 millió éves szőlőmaradványok (*Vitis teutonica*) kerültek elő és a mai nemes szőlőfajták közös őséneke tekintett összölő, a *Vitis tokaiensis* levelének lenyomatát is megtalálták Erdőbényén. A természetes folyópartokat kedvelő, itt ugyancsak őshonos ligeti szőlő (*Vitis sylvestris*) mind a mai napig vadon él e vidéken.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2017/43. számában.)